

A TALENTUM ÉS GONDOZÁSA

ELŐSZÓ EGY TEHETSÉGES KÖNYVHÖZ

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/1

Mi a tehetség? Ki a tehetséges? Hogyan ismerjük fel, ha valaki valamilyen területen kiemelkedő teljesítményre képes, vagyis tehetséges?

Az elmúlt évszázadokban ezekre a kérdésekre számtalan válasz született, a fogalom is változott, ahogyan a címben használt *talentum* kifejezés is, hiszen az ókorban ez a szó jelentett mérleget és fizetőeszközt is, csak a keresztény kultúra megjelenése után nyerte el mai tartalmát, jelentését, azaz a tehetség fogalmát.

Kezdetben alapvetően a sikeres embereket tartották tehetségesnek. A legjobb tanulókat, a gazdagokat, a magas rangú személyeket, esetleg az intelligenciateszteken kiváló eredményeket elért személyeket vélték tehetségesnek. Minden bizonnyal van összefüggés a fenti jellemzők és a kiváló teljesítmény között, ugyanakkor ha napjainkban továbbra is csak a sikeres emberekről gondolnánk azt, hogy tehetségesek, minden celeb ebbe a kategóriába kerülne. Márpedig tudjuk, hogy a celeb szó elsődleges jelentése az ünnevelt híresség, akiknél az ismertség alapja nem szükségszerűen az illető tudása, valamilyen produktuma, hanem egy, a média által róla mesterségesen kialakított kép. Ez persze nem jelenti azt, hogy a celebnek kikiáltott személyek nem produkálhatnak valóban kiemelkedő teljesítményt, a szó jelentése csak arra utal, hogy esetükben a produktum nem szükségszerű.

Könyvünk „hősei”, vagyis a szerzők nem celebek, szimplán „csak” tehetségesek. Mi támasztja alá ezt a határozott kijelentést? Nos, elsősorban a produktumok, azaz a kötetben található tanulmányok. Másodsorban rájuk különösen igaz a ma legáltalánosabban elfogadott definíció, mely szerint a tehetségnek négy összetevője van: az átlag feletti általános képességek, az átlagot meghaladó speciális képességek, a kreativitás és a feladat iránti elkötelezettség, motiváció. Mindezek alapján tehetségesnek az a személy tekinthető, aki kiváló adottságai, a négy összetevő ötvözeteként magas szintű teljesítményre képes az élet valamilyen tevékenységi területén (Renzulli, 1978).¹ Jelen esetben a tudományos kutatás területén.

1 Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60(5), 180–184.

Ebben az értelemben szerzőink, különböző egyetemek hallgatói és oktatóik már bebizonyították, hogy nem alaptalanul soroljuk őket a tehetségesek csoportjába. Igaz mai világunkban, a tömegesedő felsőoktatás korában évek óta zajló, és napjainkban egyre aktuálisabbá váló vita folyik arról, hogyan is viszonyul egymáshoz a tömeg és a tehetőség? Lehetséges-e tehetség gondozás a „mennyiségi felsőoktatásban”?

Frappáns, és ráadásul a gyakorlatban is működőképes választ adott erre a kérdésre a Debreceni Egyetem, mikor néhány évvel ezelőtt a már működő műhelyek (Tudományos Diákkör, szakkollégiumok) mellé bevezette az egyetem tehetség gondozó programját, mozaiknevén a DETEP-et. A DETEP nem más, mint a tehetséges és a tudományos kutatás iránt motivált hallgatók kiválasztása, majd munkájuk gondozása, az általuk választott tutor-oktató segítségével. A rendszerhez már indulásakor csatlakozott a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara is. Az intézményben működő Tudományos Diákköri Tanács ugyanakkor, éppen az elmélyült tudományos munkát támogatandó, számos pályázatot is nyert a tehetség gondozás területén, melynek eredményeképpen több hallgató vehetett részt hazai és nemzetközi tudományos konferenciákon.

A TDT egy sikeres, és elsősorban a hallgatók tudományos műhelyeit támogató pályázat, a TÁMOP-4.2.2.B keretében elnyert támogatásnak köszönhetően két empirikus kutatást is le tudott bonyolítani a közelmúltban, ráadásul nemcsak hazai környezetben, hanem két országra, Romániára és Ukrajnára is kiterjesztve. Az egyik fő kutatási téma az egyetemi hallgatók pályaválasztásának, pályaaorientációjának és munkaérték preferenciájának összehasonlító vizsgálata volt, a másik az egészségmagatartásra, az egészségi állapot különböző összetevőire vonatkozó vizsgálat sorozat. Egyik kutatási program sem előzmény nélküli az Egészségügyi Karon, hiszen a munkaérték preferenciák felmérése a kilencvenes évekre tekint vissza, az egészségi állapot vizsgálatára is vonatkozó kutatás sorozat pedig 2008-ban indult el Nyíregyháza városában. A kötet a két kutatási program első és legfontosabb eredményeiből közöl egy csokorra való, az azokban résztvevő hallgatók és oktatók tollából.

Az első nagy tartalmi blokkban találjuk a pályaaorientációs vizsgálatok eredményeit, majd ezt követően olvashatjuk az egészségi állapotra vonatkozó publikációkat.

A pályaválasztásra és munkaértékekre vonatkozó kutatási eredményeket bemutató rész felvezető tanulmánya Kiss János írása, aki az Egészségügyi Kar, a Babes-Bolyai Tudományegyetem, valamint a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola és az ungvári Nemzeti Egyetem hallgatóinak preferenciát vizsgálta, alapvetően a Super-féle munkaérték kérdőív segítségével. A szerző döntően a teljes mintára vonatkozóan közli az eredményeket, ugyanakkor több esetben mutat ki érdekes különbségeket az egyes hallgatói csoportok között. Igen frappánsak az értékkörökből képzett faktorok elnevezései, amelyekből úgy tűnik, hogy vannak a hallgatók körében állandó értékek (pl. altruizmus), és vannak a mai világ játékszabályaihoz igazodó, és erőteljesen preferált értékkörök, mint amilyen az önérvényesítés, vagy a presztizs. *(Lehetséges, hogy vannak már olyan hallgatók is a felsőoktatásban, akik eleve celeb-nek készülnek?)*

A gondolatkör folytatása Müller-Fábián Andrea írása, aki a Babes-Bolyai Tudományegyetem tanuló román és magyar hallgatók preferenciájának összehasonlító vizsgálatát végezte el. Elemzésében érdekes különbségekre hívja fel a figyelmet, hiszen az egyes faktorok „szerveződése” nem azonos az egyes hallgatói csoportoknál. A tanul-

mány érdekessége, hogy a szerző részletesen is elemzi az egyetemre érkező hallgatók intézmény- és szakválasztási motivációit is, amelyek számos tanulással szolgálhatnak a hazai képzőintézmények számára is.

Kiválóan egészíti ki ezt az írást Szabó Hajnalka közleménye, amelyben a szerző a munkaérték preferenciák alakulását és az azokat befolyásoló szociális tényezőket vizsgálja a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar és a Babes-Bolyai Tudományegyetemen hallgatói körében.

Szabó érdekes különbségekre világít rá annak függvényében, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek a hallgatók szülei. Ilyen például, hogy Romániában az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező édesapák gyermekei között a legpreferáltabb értékörök a munkateljesítmény, az altruizmus és a társas kapcsolatok, legkevésbé pedig a játékosság dominál, míg a diplomás szülők gyermekei a szellemi ösztönzést, az altruizmust és az önérvényesítést helyezik előtérbe.

Báthori-Tárczy Zita a kutatásban résztvevő ukrán hallgatók szakma-és pályaválasztási motivációit vizsgálta az Ungvári Nemzeti Egyetem és a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola hallgatói körében. A kapott eredmények azt mutatják, és ez a toborzás szempontjából is döntő jelentőségű, hogy a pályaválasztásnál a felvételizők szerint döntő szerepet a tanároktól kapott információ játszott, ezt követte a felvételi tájékoztatóból, a szülőktől, valamint az egyetemi kiadványokból kapott információ. „Az oktatási intézmény kiválasztásánál a diákok szerint csak kis mértékben játszott szerepet a nyílt napon, és a sajtóból kapott információ, az ezen a szakon végzett családtagtól kapott információ a válaszadók 63,9%-ánál semmilyen szerepet sem játszott”.

Érdekes módon mindezzel szinte ellentétesnek mondható eredményre jutott Fehér Anna, aki a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók választását elemezte, hiszen ahogyan azt írásában ki is emeli: egy egyetemi szakról általában a hallgatók az azon a szakon járó ismerőseiktől, valamint az Internetről szerzik meg az információkat. Az intézmény választásában annak jó híre dominál, illetve a vonzó diákélet, míg a szak kiválasztásánál egyértelmű a szakmai érdeklődés.

Nagy Edith tanulmánya már egy következő „korszak”-ra vonatkozik. Hogyan tovább a végzés után? Ezt a kérdést járja körül igen alaposan a román nyelvű képzésben résztvevő hallgatók körében, írásában - többek között - arra keresi a választ, milyen elképzelésekkel rendelkeznek a fiatalok jövőjükkel kapcsolatban.

A diákok jelentős többsége a tanult szakmában szeretne elhelyezkedni, kifejezetten alacsony azoknak az aránya, akik már hallgatóként leendő „pályaelhagyóként” definiálják önmagukat, és még alacsonyabb azoké, akik pl. külföldön szeretnének továbbtanulni, vagy doktori képzésbe szeretnének belépni.

Orosz Hajnalka az ungvári és a nyíregyházi hallgatók pályaválasztási attitűdjeit vizsgálja, kiegészítve azt a munkaértékekre vonatkozó információkkal. A szerző hasonló következtésre jut mint Nagy Edith, azzal a különbséggel, hogy az ungvári fiatalok esetében több bizonytalansági faktor figyelhető meg. A munkaértékekre vonatkozó vizsgálat egyik igen fontos eleme az értékörök preferenciájának nagyfokú hasonlósága, ami arra enged következtetni, hogy az életkori sajátosságok nagyban meghatározzák a preferenciákat.

Botházi Renáta, Balázs Előd és Dégi László Csaba írása már a kötet második nagyobb tartalmi blokkjához kapcsolódik, hiszen a szerzők egy pszichológiai életminőség vizsgálatot végeztek el Romániában (Gyergyószentmiklós) és Magyarországon (Nyíregyháza). A kutatás egyik igen érdekes eredménye, hogy a lakóhely számos esetben nem befolyásoló tényező, ugyanakkor az iskolázottság mindkét vizsgálati helyszínen szignifikánsan hat, ahogyan azt a szerzők is kiemelik: a magasabb iskolát végzetek jobban uralják környezetüket, személyes fejlődésük előrehaladottabb, tisztább életcélokkal rendelkeznek, inkább képesek másokkal való pozitív kapcsolatok kialakítására és fenntartására, illetve az önellátásra, mint az alacsonyabban iskolázott társaik.

Az egészségi állapot egyik meghatározó tényezője a túlsúly és az elhízás, amely mára a fejlett országok egyik legfontosabb problémájává vált. *Magyari Anna* és *Dégi László Csaba* szintén Gyergyószentmiklós és Nyíregyháza vonatkozásában vizsgálta a testtömeg index jellemzőit. Kutatásuk alapján elmondható, hogy mindkét település esetén jelentős különbség mérhető a férfiak és nők között, a férfiak rovására, vagyis körükben a túlsúly, az elhízás sokkal jellemzőbb, mint a hölgyek körében. Szintén érdekes eredmény, hogy a gyergyószentmiklósi lakosság átlagértéke magasabb, mint a nyíregyháziaké, 25 feletti, ami már a túlsúly határértéke felett van.

Nyíregyháza városában 2008-ban indult el az a vizsgálat sorozat, amely a lakosok életminőségét kutatja számos dimenzió mentén. A kutatás szerves részét képezi a vélt egészségi állapot feltérképezése is. Eddig három adatfelvétellel került sor, 2008-ban, 2010-ben és 2012-ben. *Jávorné Erdei Renáta, Fábrián Gergely* és *Füzesi Zsuzsanna* írása az egészségi állapot megítélésének változásait elemzi. Eredményeik szerint állapot jellemző a városban is az, hogy a nők kedvezőtlenebbnek ítélik meg egészségi állapotukat, mint a férfiak. Az egészségi állapottal legszorosabb összefüggést az iskolai végzettség mutatja, azaz minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál kedvezőtlenebbül ítéli meg egészségi állapotát. A lakosság nagy része csak nagyobb panaszok esetén fordul házi orvosához, nem veszi igénybe a lakossághoz legközelebb álló egészségügyi apellátás preventív és gyógyító lehetőségeit.

Bokor Anna, Berencsiné Madácsi Eszter és *Jávorné Erdei Renáta* a kutatáshoz kapcsolódóan vizsgálta a nyíregyházi lakosok dohányzási szokásait is. A városban szignifikáns eltérés mutatható ki a férfiak és a nők között, a férfiak körében jóval magasabb a rendszeresen dohányzók aránya, mint a nőknél. Érdekes eredménye a vizsgálatnak, hogy az egyes városkörzetek között is komoly eltérések figyelhetők meg, a jól szituált területeken alacsonyabb, míg a gettószerűen elkülönülő körzetekben az átlagnál jóval magasabb a dohányosok száma és aránya.

A kutatás sorozathoz kapcsolódva a „szerzőtrió” külön vizsgálta a nyíregyházi nők szűrési hajlandóságát, illetve annak összefüggéseit a vélt egészségi állapottal. Bár országos összehasonlításban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében viszonylag magas a szűrővizsgálatokon való részvételi hajlandóság, a kutatók eredményei mégis azt mutatják, hogy a városban élő nők körében jelentős azok aránya, akik 2-3 éve nem voltak emlőszűrésen, vagy méhnyakrákszűrésen.

A kötet tanulmányai nemcsak tartalmi, hanem módszertani szempontból is sokszínűek, bizonyítva azt, hogy szerzőik valóban felkészültek, képesek a tudományos közlemények szigorú kritériumainak megfelelő írásokkal, publikációkkal kilépni a szélesebb

olvasóközönség elé is. Az írások rövid bemutatásakor éppen emiatt tartózkodtam attól, hogy a szerzők esetében külön jelöljem, kik azok, akik hallgatóként, illetve oktatóként vettek részt a kutatásokban és a publikációk elkészítésében (ez amúgy is kiderül az egyes írások esetében). Ráadásul több esetben a hallgatók és turoiraik közösen készítettek el írásait, és társszerzőként jelennek meg a kötetben. Kicsit másképp: a tehetséges és tapasztalt oktató partnerre talált a tehetséges, de talán még kevésbé tapasztalt hallgatóban. Közös jellemzőjük a tudományos kutatás iránti elkötelezettség, motiváció, a kapott adatok és információk elemzésének és értelmezésének képessége, amelynek eredményeképpen születtek meg az eredeti produktumok, azaz a kötet tanulmányai. Vagyis szerzőinkre is igaz Guy de Maupassant mára már szólássá vált kijelentése, mely szerint: *A tehetség az eredetiségből származik; ez pedig nem egyéb, mint a gondolkodás, látás, értelmezés és ítézés különleges módja.*

Dr. Fábíán Gergely

